

Verkkopalveluiden saavutettavuus

Muistilista sivuston ylläpitäjälle

SISÄLTÖ

1

Johdanto
saavutettavuuteen

2

Vaatimukset sisällölle

3

Vaatimukset palvelun
suunnittelulle

4

Vaatimukset tekniselle
toteutukselle

5

Vaatimukset sivuston
ylläpitäjälle

6

Saavutettavuusseloste

Johdanto saavutettavuuteen

Saavutettavuudella tavoitellaan kaikille tasavertaista mahdollisuutta toimia digitaalisessa yhteiskunnassa. Verkkopalvelun saavutettavuus tarkoittaa, että mahdollisimman moni voi käyttää palvelua mahdollisimman helposti.

Suomessa laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta velvoittaa julkisen sektorin lisäksi tiettyjä yksityisen sektorin toimijoita noudattamaan WCAG 2.1 AA-tason mukaista saavutettavuutta. Vaatimukset koskevat esimerkiksi vesi-, energia-, pankki-, posti- ja liikennealan toimijoita.

Lakia valvoo Etelä-Suomen aluehallintovirasto, joka on tuottanut aiheesta myös ohjesivuston <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/>.

Tämä dokumentti on tiivistelmä, joka pyrkii antamaan sivuston ylläpitäjälle hyvän peruskäsityksen niistä asioista, jotka on saavutettavuuden kannalta tärkeä ottaa huomioon.

Huomioitavat asiat on esitetty **palvelun sisällön, suunnittelun ja teknisen toteutuksen** näkökulmasta.

Saavutettavuus vs. esteettömyys

“**Esteettömyydellä** tarkoitetaan lähinnä fyysistä ympäristöä, kuten rakennuksia, ulkoalueita ja julkisia liikennevälineitä.”

“**Saavutettavuudella** tarkoitetaan aineetonta ympäristöä, kuten tietoa, verkkosivuja, palveluita ja asenteita.”

<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>

Esimerkkejä huomioitavista asioista

Näkö – Sokeus, heikkonäköisyys, värisokeus, ikänäkö ja näkökentän rajoitteet

Kuulo – Kuurous ja heikkokuuloisuus

Motoriikka – Halvaantuminen, raajojen vammat, Parkinson, värinä ja ikääntyminen

Kognitio – Oppimisvaikeudet, lukivaikeudet, keskittymis- ja muistihäiriöt

Kohtaukset – Epilepsia, tasapainohäiriöt

Muuta – Kielivähemmistöt ja ympäristöolosuhteet

Avustavat tekniikat

Saavutettavuusvaatimuksien yhtenä tavoitteena on varmistaa palveluiden toimivuus avustavilla tekniikoilla.

Esimerkiksi näkörajoitteiset tai motoriikan häiriöistä kärsivät ihmiset eivät pysty käyttämään palveluita samalla tavalla kuin suuri yleisö, vaan hyödyntävät avustavia tekniikoita.

Tyypillisesti tämä tarkoittaa esimerkiksi ruudunlukijan käyttöä sisällön tulkitsemiseen, sisällön suurentamista luettavuuden parantamiseksi tai navigointia näppäimistöllä tai muulla hiiren ja kosketusnäytön korvaavalla laitteella.

Vinkki!

Voit testata ruudunlukijaa omalla koneellasi asentamalla Windowsiin NVDA -ohjelman osoitteesta www.nvaccess.org tai käyttämällä Applen sisäänrakennettua VoiceOver -toiminnallisuutta.

Vaatimukset sisällölle

Sivujen otsikot

Kun luot sivuja, muista nimetä ne huolella. Ruudunlukija lukee otsikon ensimmäisenä ja tämä tieto näkyy myös selaimen välilehdessä.

Teksti ja otsikot

Kaikki käyttäjät eivät pysty tutustumaan sisältöihin silmäilemällä, joten he noudattavat sivun lineaarista rakennetta. Varmista, että sisällön rakenne on looginen ja otsikoita on käytetty hierarkisesti.

Linkit

Muotoile linkkitekstit siten, että ne toimivat myös ilman asiayhteyttä. Vältä siis sellaisia linkkitekstejä kuin "Lue lisää". Muuta ne esimerkiksi muotoon "Lue lisää saavutettavuudesta".

Kuvat

Muista, että kaikki käyttäjät eivät näe kuvia. Jos kuva on sisällöllisesti merkittävä, sille on lisättävä tekstivastine.

Kuvaile tekstivastineessa kuvan sisällön sijaan sen tarkoitus. Nämä eivät aina ole sama asia. Sisällönhallintajärjestelmässä tulisi olla tekstivastineelle oma kenttä, jonka nimi on yleensä alt text.

Video ja ääni

Äänileikkeille tulee tarjota tekstiversio ja videoille tekstitys tai tekstivastine sekä ääniselite. Ääniselite kuvailee näkövammaiselle käyttäjälle, mitä videossa tapahtuu.

Suorien lähetysten osalta lainsäädäntö poikkeaa WCAG-kriteereistä. Niitä ei tarvitse tekstittää.

Taulukot

Varmista, että taulukoiden rivien ja sarakkeiden otsikot on selkeästi ilmaistu.

Luettelot

Käytä sisällönhallintajärjestelmän tekstieditorin listamuotoilua. Näin ruudunlukijat tunnistavat ja lukevat listan oikein.

Asiakirjat

Vaatimukset koskevat myös sivustolle liitettyjä dokumentteja kuten PDF- tai Word-tiedostoja.

Vaatimukset palvelun suunnittelulle

Rakenne

Pyri verkkopalvelun kaikissa osioissa johdonmukaisuuteen ja yhtenevään rakenteeseen.

Navigointi

Keskeisiin sisältöihin on hyvä olla useita reittejä. Tavanomaisen navigaation lisäksi tällaisia reittejä voivat olla pikalinkit, sivukartta tai vapaasanahaku.

Linkit

Myös suunnittelussa on hyvä huomioida, että linkkien ja nappien tekstien tulee olla niin kuvaavia, että niiden merkityksen ymmärtää myös ilman asiayhteyttä.

Vältä sellaisia linkkitekstejä kuin "Lue lisää" tai "Katso" ja suosi kuvaavampia tekstejä.

Otsikot

Kaikki käyttäjät eivät pysty tutustumaan sisältöihin silmäilemällä, joten he noudattavat sivun lineaarista rakennetta.

Suunnittele näkymät siten, että ne mahdollistavat sisällöntuottajalle loogisen rakenteen ja hierarkian luomisen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi H1, H2, H3,... tyylien määrittelyä ja johdonmukaista käyttöä.

Kuvat

Vältä tekstin upottamista kuviin sekä visuaalisen CAPTCHA:n käyttöä.

Väri

Tärkeät toiminnallisuudet, kuten linkit, tulee aina indikoida myös muuten kuin pelkällä värillä.

Tekstin ja sen taustan värien kontrastisuhteen tulee olla tavallisessa tekstissä vähintään 4.5 : 1 ja suurikokoisessa tekstissä 3 : 1.

Turvallisinta kontrastin kannalta on, että tekstiä ei käytetä koskaan suoraan kuvan päällä, vaan sillä on aina taustaväri.

Audio ja video / aikasidonnainen media

Verkkosivulla automaattisesti alkava video tai ääni on pystyttävä pysäyttämään.

Vaatimukset palvelun suunnittelulle

Skaalautuminen

Vältä selaimen ylä- tai alareunaan kiinnittyviä elementtejä. Kun sivuja skaalataan normaalista koosta isommaksi, vaarana on, että nämä elementit peittävät muun sivun ja vaikeuttavat lukemista.

Lomakkeet

Suunnittele lomakkeet siten, että kenttien nimet on selkeästi liitetty niitä vastaaviin kenttiin.

Tarjota käyttäjälle riittävä ohjeistus kenttien täyttämiseen. Kerro esimerkiksi, missä muodossa tieto tulee syöttää.

Suunnittele lomakkeiden validointiin liittyvät virheilmoitukset siten, että ne esitetään oikean kentän yhteydessä.

Vuorovaikutteiset elementit

Toiminnallisuuksien indikointi ei saa perustua pelkästään visuaalisiin ominaisuuksiin kuten väriin, kokoon, muotoon, visuaaliseen sijaintiin tai ääneen.

Esimerkiksi hakutoiminnallisuutta ei voi kuvata pelkällä suurennuslasi-ikonilla.

Toimintoihin tulee liittyä riittävät ohjetekstit.

Palvelun tilaa kuvaavat viestit

Käyttäjälle tulee esittää statusviestejä merkittävistä sisällöllisistä tai toiminnallisista muutoksista sivulla.

Esimerkiksi verkkokaupassa tulee esittää helposti havaittava viesti, joka vahvistaa tuotteen onnistuneen lisäyksen ostoskoriin.

Virheet

Käyttäjälle täytyy esittää seliteteksti väärin syötetystä tai puuttuvasta tiedosta.

Virheestä viestimisen ei tulisi perustua pelkkään tekstin väriin käyttöön.

Käyttäjälle tulee olla helppoa siirtyä korjaamaan viallinen tai puutteellinen tieto.

Vaatimukset tekniselle toteutukselle

Sivujen otsikot

Varmista, että sisällön ylläpitäjillä on mahdollisuus muokata sivujen otsikoita. Jos otsikot muodostetaan automaattisesti, varmista, että ne kuvaavat hyvin sisältöä.

Sisällön otsikot

Varmista, että sisällön otsikointi noudattaa hierarkista H1, H2, H3 -otsikointia.

Kieli

Sisällön kieli pitää olla merkattu sivupohjaan ohjelmallisesti.

HTML-koodi

Verkkopalvelun html-koodi tulee validoida vastaamaan HTML5-standardia.

Navigointi näppäimistöllä

Sisältöä pitää pystyä käyttämään hiiren tai kosketusnäytön lisäksi näppäimistöllä ja ruudunlukijalla. Selaimen fokuksen pitää siksi olla selkeästi näkyvä.

Toteuta dokumenttirakenne siten, että se noudattaa sivun luonnollista lukemisjärjestystä.

Useilla sivuilla toistuvat elementit pitää pystyä ohittamaan esimerkiksi "Skip navigation" tai "Skip to content" -tyylisillä linkeillä.

Jos linkin merkitys ei käy selkeästi ilmi linkkitekstistä tai linkin asiayhteydestä, sitä selkeyttämään tulee lisätä title-attribuutti, ARIA-attribuutti tai muu vastaava lisätieto.

Lomakkeet

Lomakkeiden kenttien tarkoitus tulee olla ohjelmallisesti merkattu ja label sekä autocomplete attribuutit oikein määritetty.

Käyttäjälle tulee virhetilanteessa näyttää esimerkkejä siitä, missä muodossa tieto tulee syöttää.

Jos lomakkeen lähettämällä on vakavia seurauksia, tulee joko

- validoida tiedot ja antaa mahdollisuus korjata ne,
- tarjota käyttäjälle mahdollisuus tarkistaa ja vahvistaa tiedot ennen lähetystä
- tai tarjota käyttäjälle mahdollisuus perua tietojen lähetyks.

Vaatimukset tekniselle toteutukselle

Kuvat

Tärkeää tietoa välittäviä kuvia ei saa liittää sivuun taustakuvana.

Kuvilla pitää olla alt-tagit ja sisällöntuottajilla mahdollisuus tuottaa järkeviä kuvaustekstejä kuville.

Jos kuvalla ei ole merkitystä sisällön ymmärtämiseen, se tulee liittää sivuun taustakuvana tai siinä tulee olla tyhjä alt-tagit (eli alt="").

Vältä visuaalisen CAPTCHA:n käyttöä.

Puhtaasti koristeelliset elementit tulee toteuttaa teknisesti siten, että avustavat tekniikat jättävät ne lukematta.

Audio ja video / aikasidonnainen media

Esimerkiksi verkkosivuilla automaattisesti alkava video tai ääni on pystyttävä pysäyttämään.

Myös videosoittimen, jota käytetään verkkosivustolla, täytyy olla saavutettavuusvaatimusten mukainen. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että soittimen täytyy toimia myös näppäimistöllä ja ruudunlukuohjelmilla ja painikkeiden tummuuskontrastien on oltava riittävän suuret.

Laitteen orientaatio

Sisällön tulee mukautua laitteen näytön kääntämiseen.

Suurentaminen

Poislukien kuvatekstit ja kuvana olevat tekstit, sivuston sisällöt tulee pystyä skaalaamaan 200% kokoon ilman, että sisältö tai toiminnallisuudet kärsivät.

Erikoistapaukset

Erityistä huomiota tulee kiinnittää räätälöityihin elementteihin, jotka eivät ole HTML5-standardiin perustuvia. Näissä tapauksissa tulee käyttää ARIA-määrittäjiä tarpeen vaatiessa.

Jos käyttäjälle esitetään statusviestejä merkittävistä sisällöllisistä tai toiminnallisista muutoksista sivulla, niiden tulee olla luettavissa avustavilla tekniikoilla.

Saavutettavuusseloste

Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta velvoittaa paitsi toteuttamaan palvelun saavutettavasti, myös koostamaan [saavutettavuusselosteen](#).

Saavutettavuusselosteen tulee kuvata, mitä saavutettavuuden tasoa palvelussa tavoitellaan sekä kertoa, jos palvelu ei jollain osa-alueella vastaa vaatimuksia.

Hyvä muistaa

Harva palvelu on saavutettavuudeltaan täydellinen ja ajan mittaan ongelmia usein kasaantuu. Saavutettavuuden ylläpitäminen ei olekaan kertaluontoinen projekti, vaan vaatii jatkuvaa työskentelyä. Motivaationa saavutettavuuden parantamiselle ei tulisi olla vain uhkasakon pelko, vaan aito sitoutuminen ihmisten palvelemiseen niin hyvin kuin mahdollista.

Saavutettavan sivuston toteutukseen liittyy tässä listattujen käytäntöjen lisäksi tapauskohtaisia ratkaisuja, joista kannattaa keskustella tarkemmin suunnittelijoiden ja teknisten toteuttajien kanssa.

Aloittaessasi palvelun uudistusta tai olemassa olevan palvelun saavutettavuuden parannuksia, muista määritellä ja sopia toimittajasi kanssa saavutettavuustasosta, johon yhdessä pyritte.

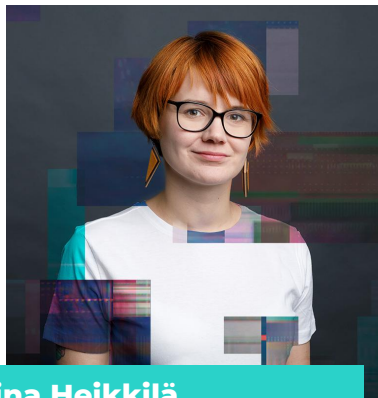
Haluatko kuulla ja keskustella lisää? Ota yhteyttä!

Teemu Korpilahti

Design Director

teemu.korpilahti@crasman.fi
050 320 9280

Tiina Heikkilä

Developer / Accessibility Lead

tiina.heikkila@crasman.fi
050 465 5377

Teemu Into

Senior UX Designer

teemu.into@crasman.fi
050 3410 497